

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ (Μάιος 2005)

Συγγραφέας: ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΤΣΑΛΤΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο θαλάσσιος χώρος στον Πλανήτη χωρίζεται ουσιαστικά σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: τους ωκεανούς, τις ωκεάνιες θάλασσες και τις θάλασσες. Οι τελευταίες χωρίζονται με τη σειρά τους: στις παράκτιες θάλασσες, τις μεσόγειες, τις εσωτερικές και τις περικλειστές ή ηπειρωτικές θάλασσες^[1].

Ο όρος *περιφερειακές θάλασσες* δεν αφορά σε γεωγραφικές ή άλλες παραμέτρους ούτε και στη δυνατότητα των θαλασσών αυτών να επικοινωνούν με τους ωκεανούς. Πρόκειται για όρο, ο οποίος απορρέει από τον εντοπισμό και την ανάγνωση διαμορφωμένων πολιτικών που σχετίζονται με τις αναγκαιότητες εκείνες που αφορούν στη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών ανάπτυξης δικτύων αποτελεσματικής συνεργασίας σε θαλάσσιες περιφέρειες, οι οποίες αντιμετωπίζουν με πάσης φύσεως περιβαλλοντικά ζητήματα.

Με άλλα λόγια, πρόκειται για δίκτυα στα οποία συμμετέχουν διεθνείς, περιφερειακοί, κρατικοί και μη θεσμοί. Δίκτυα, τα οποία έχουν εξελιχθεί σε μια μορφή σύμπραξης βιώσιμης αναπτυξιακής συνεργασίας σε όλους τους τομείς που άπτονται της αειφορίας. Σε κάθε περίπτωση απώτερος σαφής στόχος παραμένει η ανάδειξη των πλεονεκτημάτων της καθόλα οργανωμένης συνδιαχείρισης ευρύτατων κοινών θαλάσσιων περιοχών.

Ασφαλώς, ο αρχικός στόχος της παραπάνω σύμπραξης φαίνεται να είναι η περιβαλλοντική προστασία και διατήρηση. Η διάσταση όμως που η περιβαλλοντική παράμετρος του αναπτυξιακού φαινομένου έχει λάβει διεθνώς τις δύο τελευταίες

δεκαετίες, σε επίπεδο απόλυτα ισοδύναμης αλλά και παράλληλα αλληλοεξαρτώμενης συμμετοχής στην εξέλιξη της αειφορίας, προσδίδει στη διεθνή αυτή πολιτική συνεργασίας τη δυνατότητα της αναλυτικής και στη συνέχεια συγκριτικής προσέγγισης όλων των παραμέτρων του εν λόγω φαινομένου με στόχο την ολοκλήρωσή του σε βιώσιμη πάντα μορφή.

Η ιδιαίτερη αντιμετώπιση των περιφερειακών λοιπόν θαλασσών είναι αποτέλεσμα της αρχικής συνειδητοποίησης της συνενοχής πολλών παραγόντων στην υποβάθμιση μεγάλων θαλάσσιων περιοχών και στη συνέχεια της αναγκαστικής σύμπλευσης όλων των σχετικών φορέων στον τομέα αντιμετώπισής τους, είτε πρόκειται για ωκεάνιες θάλασσες είτε για παράκτιες, μεσόγειες, εσωτερικές ή και περίκλειστες θάλασσες, ταυτόχρονα ή και σε συνδυασμό μεταξύ τους.

Απαραίτητος συντονιστής μιας παρόμοιας, καθόλα σημαντικής, ενέργειας δεν θα μπορούσε να είναι άλλος από τον Ο.Η.Ε., μοναδικό όσο και αποκλειστικό εγγυητή λήψης και παρακολούθησης των σχετικών αποτελεσματικών μέτρων. Ο Ο.Η.Ε. στον τομέα ανάπτυξης της οργανωμένης διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής εκφράζεται, μετά το 1972 και τη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, από το γνωστό U.N.E.P.

1. Προβλήματα Θαλάσσιας Ρύπανσης στις Περιφερειακές Θάλασσες

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιφερειακές θάλασσες είναι τόσο γενικής φύσεως όσο όμως και ειδικής λόγω της ιδιαιτερότητας που αντιμετωπίζουν ορισμένες από τις περιοχές αυτές.

Στην πρώτη περίπτωση αφορούν περισσότερο προβλήματα που σχετίζονται με την παγκόσμια περιβαλλοντική υποβάθμιση από τη δημιουργία φαινόμενων που θίγουν σημαντικά ορισμένες ιδιαίτερα περιοχές. Για παράδειγμα αναφέρονται:

α. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου και της τήξης των πάγων των Πόλων αλλά και της αλλαγής επίσης των κλιματικών

συνθηκών, η οποία και θίγει πρωτίστως τις νησιωτικές περιφέρειες με έμφαση σ' εκείνες που εντοπίζονται κυρίως στον Ειρηνικό Ωκεανό και την Θάλασσα της Καραϊβικής, λόγω της ουσιαστικής δημιουργίας τους από την ανύψωση κοραλλιογενών υφάλων σε μικρό σχετικά ύψος πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας.

β. Το φαινόμενο του el Niño, το οποίο, ιδιαίτερα στις περιοχές του βόρειο - ανατολικού και κεντρικού Ειρηνικού καθώς και στην παράκτια περιοχή της Κεντρικής Λατινικής Αμερικής αλλά και την περιφέρεια των χωρών της Καραϊβικής Θάλασσας, προκαλεί ανυπολόγιστες ζημιές στις παράκτιες ειδικότερα περιοχές επιβαρύνοντας σημαντικά το περιβάλλον.

γ. Η ατυχηματική τις περισσότερες φορές ρύπανση που προέρχεται από τη μεταφορά μέσω της θαλάσσιας οδού πετρελαίου και άλλων επικίνδυνων ουσιών και θίγει το ευαίσθητο οικοσύστημα δύσκολων γεωγραφικά παράκτιων περιοχών που αφορούν στις περιφερειακές θάλασσες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 20% περίπου της θαλάσσιας ρύπανσης προέρχεται από την εκούσια απελευθέρωση πετρελαιοειδών και άλλων ουσιών από τα πλοία, την ατυχηματική ρύπανση καθώς και την υποθαλάσσια εξόρυξη πετρελαιοειδών.

Τα ειδικότερα προβλήματα των περιοχών αυτών αφορούν σε συνθήκες που σχετίζονται με τις ανθρώπινες κυρίως δραστηριότητες στις ηπειρωτικές ή νησιωτικές περιοχές. Για παράδειγμα αναφέρονται:

α. Η ανεξέλεγκτη ρύπανση που προέρχεται από τα αστικά λύματα και τα βιομηχανικά απόβλητα που ελευθερώνονται στη θάλασσα ή μεταφέρονται μέσω των ποταμών μαζί με τις όποιες άλλες επιβλαβείς φερτές ύλες και έχουν ως αποτέλεσμα:

- την εξάλειψη της βιοποικιλότητας, αλλά και
- τον ευτροφισμό που οφείλεται κυρίως στην αλόγιστη χρήση των αγροτικών λιπασμάτων.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η περίπτωση αυτή είναι υπεύθυνη για το 80%

του συνόλου της θαλάσσιας ρύπανσης των Περιφερειακών Θαλασσών. Ειδικότερα στη περίπτωση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας σημαντικό ρόλο παίζουν οι κοραλλιογενείς ύφαλοι, το 10% των οποίων θεωρείται ότι έχουν ήδη μολυνθεί σοβαρά, ενώ το 30% βρίσκεται σε επικίνδυνο σημείο. Παράλληλα, η παράκτια ανάπτυξη και τα αγροτικά λύματα ευθύνονται για τον αφανισμό εκατοντάδων χιλιάδων μεγάλων θαλάσσιων θηλαστικών. Στην ίδια πάντα περίπτωση, το UNEP και ο FAO έχουν ήδη, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, υιοθετήσει ένα *Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης για τα Θαλάσσια Θηλαστικά (MMEP)*

β. Η υπερεκμετάλλευση των θαλάσσιων ζώντων πόρων που έχει ως επίπτωση το φαινόμενο της ανεξέλεγκτης υπεραλίευσης και την παρεπόμενη εξαφάνιση των άλλοτε πλούσιων αποθεμάτων των αλιευμάτων των περιφερειακών θαλασσών. Εκτιμάται ότι το 70% των σημαντικότερων αποθεμάτων ψαριών θεωρείται ήδη ότι έχει υπερεκμεταλλευτεί ή βρίσκεται στο επικίνδυνο σημείο της άμεσης εξαφάνισης.

Στα παραπάνω, καθόλα σημαντικά και άμεσα περιβαλλοντικά προβλήματα θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και άλλα, τα οποία, εντασσόμενα στο πλαίσιο της διευρυμένης έννοιας της αειφορίας και ειδικότερα στον οικονομικό και κοινωνικό της πυλώνα, αφορούν σε θέματα που πλήττουν έμμεσα το περιβάλλον. Θα μπορούσε έτσι να αναφέρει κανείς την πρωτοφανή οικονομική κρίση που έπληξε την Κεντρική Αμερική τη δεκαετία του '80, χαρακτηριζόμενη από μια μείωση της τάξης του 18 % του κατακεφαλήν Α.Ε.Π. Με άλλα λόγια, η οικονομική καχεξία μεγάλων περιοχών είναι γεγονός ότι επηρεάζει σημαντικά και το θαλάσσιο περιβάλλον.

Σε κάθε περίπτωση η βασική πολιτική του Προγράμματος των Περιφερειακών Θαλασσών αφορά στην ολοκληρωμένη αναπτυξιακή διαχείριση των παράκτιων ζωνών. Χαρακτηριστική αναφορά των προαναφερθέντων αποτελεί η περίπτωση των Αναπτυσσομένων Μικρών Νησιωτικών Κρατών όπου ο μικρός πληθυσμός, η έλλειψη πόρων, η απομόνωση και η εξάρτηση από το διεθνές εμπόριο, χωρίς την ύπαρξη οικονομικών κλίμακας, οδήγησε στον περαιτέρω συντονισμό της πολιτικής των μικρών νησιωτικών κρατών και τελικά την υιοθέτηση του Προγράμματος Δράσης του Μπαρμπάντος το 1994. Η αναθεώρηση του εν λόγω Προγράμματος ολοκληρώθηκε μόλις τον περασμένο Ιανουάριο (2005) στον Μαυρίκιο.

Τέλος, το σύνολο των προβλημάτων αυτών είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί

μόνο μέσα από την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου δικτύου συνεργασίας, το οποίο το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, που απορρέει από το σύστημα που υιοθετεί η Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982), φαίνεται να ενθαρρύνει, τόσο γενικά όσο και ειδικότερα, για τα θέματα προστασίας, διαχείρισης και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

2. Η Αρχή της Διεθνούς Συνεργασίας στον Τομέα Προστασίας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος μέσα από τη Νέα Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας Ο.Η.Ε και Σύστημα των Περιφερειακών Θαλασσών

Η Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου αφιερώνει ένα από τα πλέον σημαντικά Μέρη της, το XII, στην Προστασία και Διαφύλαξη του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος. Το Δεύτερο Τμήμα του Μέρους αυτού και πιο συγκεκριμένα τα άρθρα 197 - 201 κάνει λόγω για την ανάπτυξη της παγκόσμιας και περιφερειακής συνεργασίας με στόχο την αντιμετώπιση της θαλάσσιας ρύπανσης[2].

Η συνεργασία αυτή αφορά, κατά τη Σύμβαση πάντα, σε δύο συγκεκριμένες διαδικασίες:

α. Η πρώτη έχει σχέση με την κατάρτιση, επεξεργασία και υιοθέτηση κανόνων τόσο σε παγκόσμιο όσο και περιφερειακό επίπεδο με στόχο την αποδοχή ενός παγκόσμιου πλαισίου προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος, αποδίδοντας εξέχουσα θα έλεγε κανείς σημασία στην περίπτωση των ιδιαιτεροτήτων που αντιμετωπίζουν οι περιφερειακές θάλασσες.

β. Η δεύτερη διαδικασία εντοπίζει το πρόβλημα της θαλάσσιας ρύπανσης των περιφερειακών θαλασσών στη ρίζα του, μέσα από ένα τρίπτυχο ειδικών δράσεων αντιμετώπισης:

i. Η πρώτη πτυχή έχει σχέση με τη γνωστοποίηση επικειμένου κινδύνου ζημιάς ή πραγματικής ζημιάς του θαλάσσιου περιβάλλοντος[3]. Η γνωστοποίηση αυτή αφορά

ειδικότερα στην ενημέρωση όλων των ενδιαφερόμενων κρατών αλλά και των εμπλεκόμενων διεθνών οργανισμών.

ii. Η επόμενη πτυχή των ειδικών δράσεων αντιμετώπισης της θαλάσσιας ρύπανσης, αφορά στην κατάρτιση και από κοινού επεξεργασία κοινών σχεδίων έκτακτης ανάγκης κατά της θαλάσσιας ρύπανσης. Η συνεργασία αυτή αφορά τόσο στα εμπλεκόμενα γεωγραφικώς κράτη μιας περιφέρειας όσο και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς. Ενώ τα σχέδια αυτά αναφέρονται τόσο στην εξάλειψη των συνεπειών της ρύπανσης όσο και στην πρόληψη ή την ελαχιστοποίηση των ζημιών.

iii. Τέλος, το σχετικό τρίπτυχο συμπληρώνεται με την ανάπτυξη ολοκληρωμένης στρατηγικής στον τομέα της απευθείας ή μέσω των αρμόδιων διεθνών οργανισμών συνεργασίας των κρατών με σκοπό την εκπόνηση μελετών, την εκτέλεση προγραμμάτων επιστημονικής έρευνας και την κατάλληλη προώθηση πληροφοριών και στοιχείων για τη θαλάσσια ρύπανση[4].

3. Ο.Η.Ε και Σύστημα των Περιφερειακών Θαλασσών[5]

Από τις αρχές ήδη της δεκαετίας του 70 ο Ο.Η.Ε. αποφάσισε να ενεργοποιηθεί στο πλαίσιο μιας γενικής αλλά και ολοκληρωμένης προσπάθειας αντιμετώπισης των μεγάλων διεθνών περιβαλλοντικών προβλημάτων. Η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, το 1972, για το Ανθρώπινο Περιβάλλον κατάφερε αρχικά να καταγράψει και αποκρυσταλλώσει τις βασικές αρχές του δικαίου του περιβάλλοντος μέσα στη σχετική Διακήρυξη που συνοδεύτηκε και από το σχετικό Πρόγραμμα Δράσης, στο πλαίσιο του οποίου προβλεπόταν η ίδρυση του U.N.E.P.(Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον). Από την αρχή το εν λόγω Πρόγραμμα πήρε τη μορφή του Ειδικευμένου Οργανισμού του Συστήματος των Η.Ε.

Το 1974, το UNEP αποφασίζει την υιοθέτηση του Προγράμματος των Περιφερειακών Θαλασσών, το οποίο και απευθυνόταν ουσιαστικά σε τέσσερις αρχικά περιοχές. Τη Μεσόγειο, την Περιοχή του Κουβέιτ, τη Δυτική και Κεντρική Αφρική και

την Καραϊβική Θάλασσα. Περιοχές, οι οποίες συμπληρώθηκαν μέχρι σήμερα από εννέα επιπλέον συστήματα περιφερειακών θαλασσών. Ειδικότερα προστέθηκαν οι παρακάτω κατά σειράν περιοχές:

1. Νότιο - Ανατολικός Ειρηνικός Ωκεανός,
2. Ερυθρά Θάλασσα και Κόλπος του Πντεν,
3. Ανατολική Αφρική,
4. Νότιος Ειρηνικός,
5. Μαύρη Θάλασσα,
6. Βόρειο - Ανατολικός Ειρηνικός Ωκεανός,
7. Θάλασσες της Ανατολικής Ασίας.
8. Θάλασσες της Νότιας Ασίας
9. Βόρειο - Δυτικός Ειρηνικός Ωκεανός

Σε μια πρώτη γενική καθόλα γεωγραφική προσέγγιση φαίνεται ότι το σύνολο των παραπάνω περιφερειακών θαλασσών καλύπτει απόλυτα: τον Ειρηνικό Ωκεανό, τον περιβάλλοντα την Ασία θαλάσσιο χώρο συμπεριλαμβανομένης της περιοχής του Ινδικού Ωκεανού ανατολικά της Αφρικής και νότια της Ασίας, καθώς και της ευαίσθητης περιοχής του Κόλπου και της Ερυθράς Θάλασσας. Τέλος, περιοχές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως η Μεσόγειος, η Καραϊβική Θάλασσα και η Μαύρη Θάλασσα, είχαν από την αρχή υπολογιστεί στο σχεδιασμό για άμεσο συντονισμό των ενεργειών των ενδιαφερόμενων κρατών και διεθνών και μη οργανισμών και φορέων προς αντιμετώπιση της απειλής της θαλάσσιας ρύπανσης.

Σύνολο, λοιπόν, δεκατρείς περιοχές περιφερειακών θαλασσών, οι οποίες υπό την αιγίδα του UNEP στηρίζονται σ' ένα σύνθετο σύστημα συντονισμού ειδικών, όπως

αναφέρθηκε, ενεργειών που αφορούν στην περιβαλλοντική προστασία και διαχείριση. Σύστημα το οποίο αποτελείται από μια σειρά Περιφερειακών Συμβάσεων και Προγραμμάτων Δράσης τα οποία και συντονίζονται από ένα Κέντρο Δραστηριοτήτων του Προγράμματος των Περιφερειακών Θαλασσών[6] που συστήθηκε το 1977 με έδρα τη Γενεύη και που το 1985 μετακινήθηκε στο Ναϊρόμπι, αρχική άλλωστε έδρα και του UNEP. Η διαχείριση πολλών από τα εν λόγω Προγράμματα ανατίθεται σε ειδικές προς τούτο συσταθείσες Μονάδες Περιφερειακού Συντονισμού[7].

Στο Σύστημα αυτό των Περιφερειακών Θαλασσών συμμετέχουν κυβερνήσεις από περισσότερα από 140 παράκτια κράτη, διεθνείς οργανισμοί, περιφερειακοί οργανισμοί, διακυβερνητικοί οργανισμοί, κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί οργανισμοί, ακαδημαϊκά ινστιτούτα και κέντρα και κυβερνητικοί θεσμοί.

4. Ο.Η.Ε και Σύστημα Εταιρικών Προγραμμάτων

Παράλληλα με το Σύστημα που υιοθετείται από το Πρόγραμμα των Περιφερειακών θαλασσών, ο Ο.Η.Ε. και ειδικότερα το U.N.E.P. έχει αναπτύξει και θέσει υπό την αιγίδα του ένα συμπληρωματικό, *Εταιρικό*, όπως αναφέρεται, *Σύστημα Προγραμμάτων*[8] που αφορά σε πέντε εξαιρετικά ευαίσθητες θαλάσσιες περιοχές. Πρόκειται, ειδικότερα, για τους δύο Πόλους, την Ανταρκτική Ήπειρο και τον Αρκτικό Ωκεανό, τον Βόρειο Ανατολικό Ατλαντικό Ωκεανό καθώς και τις δύσκολες περιοχές της Βαλτικής και της Κασπίας Θάλασσας.

Στα προγράμματα αυτά, λόγω της ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας των συγκεκριμένων θαλάσσιων περιοχών, συμμετέχουν με επικεφαλής πάντοτε το U.N.E.P. ένας σημαντικός αριθμός Ειδικευμένων Οργανισμών του Συστήματος Ο.Η.Ε., σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς περιφερειακού χαρακτήρα και με στόχο πάντοτε την ευρύτερη, ορθολογική διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Διαχείριση, η οποία επιτυγχάνεται μέσω του συντονισμού των μέτρων που προβλέπονται στα σχετικά θεσμικά πλαίσια που έχουν ήδη υιοθετηθεί, σε συνδυασμό και με τα περιφερειακά προγράμματα δράσης που στοχεύουν στη γενικότερη

περιβαλλοντική πρόληψη ή την οικολογική αποκατάσταση.

5. Προοπτικές Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης των Περιφερειακών Θαλασσών

Το Πρόγραμμα των Περιφερειακών Θαλασσών, όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελεί μια συνδυασμένη εφαρμοσμένη πολιτική συνεργασία ανάμεσα σε ρυθμιστικά Συμβατικά Πλαίσια που αφορούν στις Περιφερειακές Θάλασσες και σε σχετικά Προγράμματα Δράσης, τα οποία υιοθετήθηκαν και αναπτύχθηκαν τα 30 τελευταία χρόνια, αποτελώντας έτσι μια ιδιότυπη όσο και μοναδική μέθοδο προσέγγισης των προβλημάτων που αφορούν στην ολοκληρωμένη θεσμική προσέγγιση του ευρύτερου παράκτιου θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Κατά τη διάρκεια της 5ης Παγκόσμιας Συνάντησης στο Ναϊρόμπι της Κένυας, τον Νοέμβριο του 2003, αποφασίστηκε από τους Αντιπροσώπους των Συμβατικών Πλαισίων των Περιφερειακών Θαλασσών και των Γραμματέων των Προγραμμάτων Δράσης, οι *Στρατηγικοί Στόχοι*, βλ. *Κατευθύνσεις του Προγράμματος των Περιφερειακών Θαλασσών* για την τριετία 2004-2007. Αναλυτικότερα, πρόκειται για έξη βασικούς στόχους οι οποίοι αλληλοσυμπληρώνονται αλλά και διαχέονται παράλληλα ο ένας μέσα στον άλλον με απώτερο στόχο την ολοκλήρωση μιας διεθνούς στρατηγικής στον τομέα της πρόληψης και αποκατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος από την ρύπανση.

α. Ο πρώτος από τους στόχους αυτούς αφορά στην ανάδειξη και ενίσχυση της πολιτικής της συνεισφοράς των Περιφερειακών Θαλασσών στα πλαίσια της αειφορίας. Με άλλα λόγια της ολοκληρωμένης προσέγγισης της ανάπτυξης μέσα από την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική της διάσταση και στην προοπτική πάντα των στόχων του γνωστού Πλάνου Εφαρμογής, όπως αυτό υιοθετήθηκε στο περιθώριο της Συνδιάσκεψης του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, και αφορά στις Αρχές της περίφημης Agenda 21, όπως αυτή υιοθετήθηκε στο περιθώριο της Συνδιάσκεψης του Ρίου το 1992, αλλά και των αναπτυξιακών στόχων της Συνάντησης για τη Χιλιετία.

β. Δεύτερος κατά σειρά στόχος η ενίσχυση της βιωσιμότητας και της αποτελεσματικότητας του Προγράμματος των Περιφερειακών Θαλασσών όσο αφορά στο δημόσιο τομέα των συνεργαζομένων κρατών, τη νομοθεσία, την οικονομία, την κοινωνία των πολιτών και τον ιδιωτικό τομέα. Σκοπός είναι η ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας στον τομέα της διάχυσης των πληροφοριών και της υιοθέτησης περιφερειακών αναπτυξιακών πολιτικών.

γ. Τρίτος στόχος η εμπέδωση της ουσιαστικής παρουσίας του Προγράμματος των Περιφερειακών Θαλασσών σε όλα τα σχετικά διεθνή fora, προωθώντας μια κοινή πολιτική συντονισμού σε επίπεδο διαχείρισης πληροφοριών και ενημέρωσης που αφορούν στο θαλάσσιο περιβάλλον και τις παράκτιες ζώνες.

δ. Τέταρτος στόχος η παρακολούθηση και αξιολόγηση της πραγματικής κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων ζωνών, μέσω της εγκατάστασης εξειδικευμένων συστημάτων ηλεκτρονικών παρατηρητηρίων σε άμεση και συνεχή επαφή μεταξύ τους.

ε. Ο πέμπτος στόχος αφορά στην ενίσχυση του ρόλου του Προγράμματος των Περιφερειακών Θαλασσών ως βασικής πλατφόρμας στο πλαίσιο της συντονισμένης εφαρμογής των Πολυμερών Περιβαλλοντικών Συμφωνιών και των παγκόσμιων πρωτοβουλιών.

στ. Τέλος, έκτος στόχος είναι η προώθηση, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται -ενός κοινού οράματος για μια ολοκληρωμένη διαχείριση του παράκτιου και θαλάσσιου περιβάλλοντος, βασιζόμενου στη βιώσιμη προσέγγιση του θαλάσσιου οικοσυστήματος με ταυτόχρονη ενθάρρυνση για δημιουργία προληπτικών, δημιουργικών και καθόλα καινοτόμων συνεργασιών και δικτύων.

Συμπέρασμα

Τα σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει

ο Πλανήτης, με έμφαση σ' εκείνα που αφορούν στη θάλασσα και ωκεάνια μάζα την οποία και αποτελεί ο υγρός όγκος που καλύπτει το 72 % της επιφάνειάς του, αντιμετωπίστηκαν ήδη από τη δεκαετία του '70 στο πλαίσιο της λογικής της τμηματικής προσέγγισής τους. Πρόκειται για μια πολιτική, η οποία ενθαρρύνθηκε στη θεσμική εφαρμογή της από τον οργανωμένο Ο.Η.Ε. και η οποία θεώρησε έγκαιρα στο βασικό σκεπτικό της ότι η φύση των προβλημάτων αυτών ποικίλει από περιοχή σε περιοχή λόγω των σοβαρών ιδιαιτεροτήτων των λεγόμενων Περιφερειακών Θαλασσών, είτε πρόκειται για μεγάλες ωκεάνιες περιοχές πλησίον των Ηπείρων είτε για ημίκλειστες ή και κλειστές θάλασσες όπως η Κασπία.

Το Σύστημα, επομένως, των Περιφερειακών Θαλασσών, σε συνδυασμό και συμπληρωματικά με το Σύστημα των λεγόμενων Εταιρικών Προγραμμάτων που υιοθετήθηκαν από τον Ο.Η.Ε. στο περιθώριο της δράσης του UNEP, καλύπτει γεωγραφικά το σύνολο των θαλάσσιων περιφερειακών οικοσυστημάτων, όπως αυτά αναπτύσσονται σε άμεση συνάρτηση με τις παράκτιες ηπειρωτικές ή νησιωτικές ζώνες.

Οι στρατηγικοί στόχοι που τέθηκαν από την 5η Παγκόσμια Συνάντηση στο Ναϊρόμπι της Κένυας, τον Νοέμβριο του 2003, βαθιά επηρεασμένοι από τις διεθνείς εξελίξεις στο πλαίσιο της παγκόσμιας στρατηγικής των δύο τελευταίων δεκαετιών για την αντιμετώπιση των σοβαρών κινδύνων που αντιμετωπίζει το παγκόσμιο περιβάλλον, φαίνεται ότι βρίσκονται στο σωστό δρόμο, αφού προσδιορίζουν τη σχετική μελλοντική δράση της διεθνούς κοινότητας στη λογική της αειφορίας και της άμεσης όσο και επιτακτικής ανάγκης αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων, σε συνδυασμό και με την ανάπτυξη της καθ' όλα απαραίτητης παγκόσμιας συνεργασίας.

Η μετάφραση πριν από χρόνια του γνωστού SOS από την αείμνηστη Διευθύντρια του International Institute of the Oceans, *Elisabeth Mann Borgese*, σε *Save Our Seas*, είναι σήμερα, παρά ποτέ άλλοτε, επίκαιρη. Η διάσωση όμως των θαλασσών είναι σίγουρο ότι δεν πρόκειται να επιτευχθεί με μεμονωμένες ενέργειες είτε κρατών είτε οργανισμών. Πρόκειται για κοινή υπόθεση όλων, εμπλεκόμενων και μη στην υποβάθμιση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, εχόντων τη δυνατότητα αντιμετώπισής της μέσω των απαιτούμενων, κατάλληλων τεχνικών. Θα είναι αποτέλεσμα της συνδυασμένης ενέργειας όλων των εμπλεκόμενων θετικών επιστημόνων, αλλά και

εκείνων που διαθέτουν τη δυνατότητα διαμόρφωσης των κατάλληλων πολιτικών και τη δρομολόγηση της παράλληλης υιοθέτησης των παρεπομένων θεσμικών πλαισίων, μέσω της απαιτούμενης επίσης οικονομικής ανάλυσης όλων των σχετικών στοιχείων καθώς και της αποτίμησης των κοινωνικών επιπτώσεων.

Κανείς δεν υπολείπεται ευθύνης για την καταστροφή του περιβάλλοντος, επομένως κανείς δεν είναι δυνατόν να αρνηθεί τη συνεισφορά του στην αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής. Μια συνεισφορά όμως η οποία απαιτεί και τη λήψη των κατάλληλων μέτρων συντονισμού της αν θέλουμε να είναι αποτελεσματική. Μέτρα τα οποία είναι δυνατόν να ληφθούν και να υλοποιηθούν αποκλειστικά και μόνον στο πλαίσιο λειτουργίας του μοναδικού ουσιαστικά παγκόσμιου οργανισμού του Ο.Η.Ε. και του εξελιγμένου συστήματός του των ειδικευμένων του Οργανισμών, με επικεφαλής το UNEP και το Πρόγραμμα των Περιφερειακών Θαλασσών. Πρόγραμμα το οποίο και αποτελεί μοναδική συντονισμένη προσέγγιση της προστασίας του παράκτιου και θαλάσσιου περιβάλλοντος. Ενός Ο.Η.Ε., τέλος, ο οποίος θα πρέπει με τη σειρά του και σε αναγνώριση της ηλικιακής του πλέον ωριμότητας, να υιοθετήσει αυστηρότερα μέτρα τιθάσευσης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, οι οποίες στο όνομα της αλόγιστης όσο και μονόπλευρης οικονομικής αύξησης και στο πνεύμα επικράτησης του συστήματος της οικονομικής παγκοσμιοποίησης εξακολουθούν να υπονομεύουν το αύριο της ανθρωπότητας. Η σύγχρονη φιλοσοφία του αναπτυξιακού φαινομένου στηρίζεται στην πεποίθηση ότι η οικονομία θα πρέπει να παύσει να βρίσκεται απέναντι στο περιβάλλον και να αποτελέσει έτσι συστατικό συμπληρωματικό στοιχείο της αειφόρου προοπτικής του.

Το παρόν άρθρο αποτελεί εισήγηση στο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Κέντρου Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης και του Ινστιτούτου του Αιγαίου για το Δίκαιο της Θάλασσας και το Ναυτικό Δίκαιο που πραγματοποιήθηκε στις 5-7 Μαΐου στην Κω.

[1] Βλ. αναλυτικότερα, *Γρ. Τσάλτα - Μ. Κλάδη - Ευσταθοπούλου*, Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών, τόμος πρώτος, σ. 35-44.

[2] Βλ. αναλυτικά, *Γρ. Τσάλτα*, Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών, τόμος Δεύτερος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σ. 87-121.

[3] Βλ. άρθρο 198 της Σύμβασης.

[4] Βλ. άρθρο 200 της Σύμβασης.

[5] Regional Seas Programme.

[6] Regional Seas Program Activity Centre.

[7] Regional Coordinating Unit.

[8] Partners Programme.